

Hírszerzés a dualizmus kori Magyar Királyságban

A dualizmus időszakában az Osztrák-Magyar Monarchia társországa nem rendelkeztek külön hírszerző szervezetekkel. Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerzése a közös ügyek rendszeréhez kapcsolódott. A dualista monarchia egyetlen hírszerző szervezete az Evidenzbüro volt.¹

Történelmi tény, hogy az Osztrák-Magyar Monarchiában egy hírszerző szervezet működött a haderő vezérkarának nyilvántartó irodája az Evidenzbüro. *A kérdés azonban az, hogy csupán a hírszerző iroda végzett-e hírszerző tevékenységet, vagy a dualista államalakulat más szervezete is, illetve az Evidenzbüro együttműködött-e a dualista államalakulat más részeivel is a hírszerző tevékenysége során, továbbá a hírszerző tevékenységet csupán a közös ügyek terén folytatták-e?*

Erre a kérdésre akkor kaphatunk választ, ha három dolgot vizsgálunk meg, nevezetesen:

- a hírszerzés az Evidenzbüro monopóliuma volt-e;
- a hírszerző tevékenységet az Evidenzbüro az Osztrák-Magyar Monarchia többi állami szervezetének a segítségével, vagy a nélkül valósította meg;
- a hírszerzési módszereket „csupán” a hírszerző szolgálat és a testületet támogató szervezetek alkalmazták a közös ügyek körében, vagy pedig a két társország szervezetei is alkalmazták a hírszerzés módszereit a kormányzás más területein is?

Az első kérdés tehát az, hogy „a hírszerzés az Evidenzbüro monopóliuma volt-e?” Erre határozott válasz adható. Az Evidenzbüro mellett más állami szervezetek is végeztek hírszerzői tevékenységet, azonban ennek az ellátására nem állt a rendelkezésükre külön hírszerző szervezet. Az Evidenzbüro tehát nem rendelkezett a hírszerzés monopóliumával, azonban mégis monopol szervezet volt, mivel az Osztrák-Magyar Monarchia egyetlen e tevékenységre szakosodott szervezeteként működött.²

A téma elvi alapjainak a tisztázása érdekében a dualista államalakulat elvi alapjait vizsgálni. Nevezetesen az Osztrák-Magyar Monarchia jellegét illetően más volt az osztrák, illetve a HABSBURG és más a magyar felfogás. A magyar felfogás lényegét az alkotta, hogy két szuverén állam az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság bizonyos ügyeit közösen intézi. Ezzel szemben állt a másik nézőpont, mely szerint a HABSBURG-birodalom egységes és a Monarchia két eltérő tartománycsoportja azaz az örökös tartományok és a Magyar Királyság a belügyeit eltérő módon intézi. Ezeket az eltérő álláspontokat juttatta kifejezésre az uralkodó által 1868. XI. 14-én a dualista államalakulat hivatalos elnevezésének a meghatározása, nevezetesen: „Österreichisch-Ungarische Monarchie” (Osztrák-Magyar Monarchia) és „Österreichisch-Ungarischen Reich” (Osztrák-Magyar Birodalom). A gyakorlatban azonban egyértelműen a magyar felfogás érvényesült.³

Az állam működése során tehát a gyakorlatban – a hírszerzés tekintetében is minden bizonnyal – azon álláspont érvényesülhetett, ami a külügyek terén. Nevezetesen a külügyi szolgálat egyaránt képviseli az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság érdekeit. Egy külügyi szolgálat működik tehát, azonban nem kizárólag birodalmi jelleggel, hanem a két társország külügyi érdekeit képviselve.⁴ A hírszerzés titkosságából és a hadügyön keresztüli „áttételesen” való érvényesüléséből fakadóan azonban nem kapott, nem kaphatott olyan nyilvánosságot, mint a külügy témaköre. Azonban semmi okunk sincs arra, hogy eltérő hozzáállást és megvalósulást tételezzünk fel.

A magyar fél tehát nem törekedett önálló hírszerző szolgálat létrehozására, mivel ilyen szervezet már működött az Osztrák-Magyar Monarchiában a közös ügyek rendszerében. A hírszerzést, illetve annak eredményeit tehát nem csupán a közös ügyek érdekében hasznosíthatták, bár annak konkrét céljai kétség kívül a közös ügyek csoportjába tartozó hadügyet szolgálták.⁵

A közös ügyek vitelére hivatott szervezetek közül tehát kizárólag a haderő vezérkara rendelkezett hírszerző szervezettel. Hírszerzést azonban a közös külügyi tárca is folytatott, bár nem rendelkezett függetlenített hírszerző apparátussal. Tény azonban, hogy a diplomaták feladatát képezte az információszerezés is, bár e tevékenységi kört az uralkodó esetenként tiltotta. Azonban a diplomaták felkészítését szolgáló Keleti Akadémia tantárgyai közé katonai tartalmú tárgyakat is beiktattak, hogy a haderőhöz kapcsolódó témák információinak a megítélése terén is kellő ismeretekkel rendelkezhessenek a monarchia diplomatái.⁶

A kiegyezést követően – a rossz emlékü, hajdani Legfelsőbb Rendőri Hatóság, majd Rendőrnisztérium hagyományait követő – magyarországi információhálózatot, illetve annak jelentéseit gondozó szervezeti egységet a közös külügyminisztériumba telepítették. Ezen osztály örökölte a hajdani birodalmi rendőrségtől a magyarországi titkos informátori hálózatot, valamint a külföldi és a hazai saj-

* Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító: <https://orcid.org/0000-0002-2514-7901>

tó befolyásolására hivatott személyeket és ezek költségeinek a fedezetét biztosító rendelkezési alapot. Ezen ügyköröket a közös külügyminiszter közvetlen alárendeltségébe tartozó elnöki osztályhoz csatolták. A külüghöz kapcsolt szervezetek azonban továbbra is a korábbi hivatali helyükön maradtak, azaz nem kerültek át a Balhausplatz-ra, hanem a Herrengasse 7. szám alatti Modena palotában maradtak. A titkos információszerzés és sajtóbefolyásolás intézményei nem véletlenül kerültek a közös külügyminisztériumhoz, hiszen a tárcának már korábban is voltak titkos információszerzéssel foglalkozó szervezeti egységei. A neoabszolutizmus állama ugyanis élénk preventív tevékenységet folytatott az emigránsok körében. Az emigránsok között működő ügynökök jelentéseiket a külügyi tárcához juttatták el. Mivel a Magyar Királyságban – ellentétben az örökös tartományokkal – a titkos informátorok jelentéseit fogadó birodalmi rendőrség szervezetét felszámolták, ezért a szervezet nélkül maradt magyarországi informátorok jelentéseit a továbbiakban a külügyminisztériumban kialakított állambiztonsági osztály fogadta. Az ügyosztály 1872-ben az „Informationsbüro” elnevezést kapta. Az alkotmányos berendezkedés megerősödése azonban szükségessé tette egyrészt az informátorok felülvizsgálatát, másrészt az információszerzés irányainak a módosítását, végül pedig az informatori hálózat létszámának a mérséklését.⁷

A közös külügyi tárca által foganatosított hírszerző tevékenység átformálása gróf ANDRÁSSY Gyula miniszterségéhez kapcsolódott.⁸ Miután gróf ANDRÁSSY Gyula átvette a közös külügyi tárca irányítását jelentősen mérsékelte a sajtó szubvencionálását, azt a miniszteri tájékoztatásra zsugorította. Ellentétben a korábbi gyakorlattal – amikor lapokat és újságírókat támogattak azért, hogy a külügyminiszter, illetve a monarchia politikáját támogassák – az átszervezést követően a cél az információk színvonalas nyújtásának az igénye volt. Gróf ANDRÁSSY Gyula a külügyi költségvetés tervezésekor átrendezte a titkos rendelkezési alap felosztását. Elképzelését a közös minisztertanácsban fejtette ki, majd az átalakított költségvetéshez megszerezte az Osztrák-Magyar Monarchia két társországa delegációinak az egyetértését is. Így állhatott elő az a helyzet, hogy 1873-ban a delegációk megszavazták a rendelkezési alap csaknem 100 %-os emelését 460 000 forintra. Végül ebből az alaphoz nyílt lehetőség a katonai hírszerzés kiegészítésére, amikor annak a költségvetését a delegációk megnyirbálták.⁹

Álláspontom szerint az Evidenzbüro-t abban a tekintetben lehet monopolszervezetnek tekinteni, hogy a hadügy számára fontos információk megszerzésével egyedüli függetlenített hírszerző szervezetként működött, monopolhelyzetben volt továbbá abban a tekintetben is, hogy a dualista államalakulatban a hírszerző szakterület egyetlen szervezete volt. Egyéb tekintetben azonban a testület monopolhelyzete nem bizonyítható.

Amikor a második kérdésünkre keressük a választ, nevezetesen: „a hírszerző tevékenységet az Evidenzbüro az Osztrák-Magyar Monarchia többi állami szervezete segítségével, vagy annak mellőzésével valósította é meg,” erre ugyancsak határozott és egyértelmű válasz adható. Nevezetesen a haderő vezérkarának a nyilvántartó irodája, ahol csak tehette együttműködött az Osztrák-Magyar Monarchia állami szervezeteivel. Ez az együttműködés pedig nem korlátozódott a közös ügyek szervezeteire, hanem kiterjedt a két társország belügyeinek körébe tartozó ügycsoportok intézésére hivatott szervezetre is.

Az Evidenzbüro szerény költségvetése miatt is rászorult a Monarchia szervezeteinek támogatására. Az Evidenzbüro nagyságrendekkel kisebb költségvetéssel rendelkezett, mint az orosz hírszerzés és a német Nachrichtenbureau költségvetésének is mintegy a fele állt a rendelkezésére. Amíg a századforduló időszakában az Evidenzbüro költségvetése mintegy 150 000 korona körüli összeg volt, addig a Nachrichtenbureau mintegy 450 000 márka felett rendelkezett, az orosz hírszerzés pedig valószínűsítetten 26 000 000 rubelt kapott.¹⁰ **(I. sz. melléklet)**

Az együttműködés eklatáns példája alakult ki a haderő nyilvántartó irodája és a magyar határőrizeti szervezetek között.

Az Osztrák-Magyar Monarchia idejében az Osztrák Császárság és a Magyar Királyság közös államhatárai teljes egészében átjárhatók voltak ugyanúgy mint az Európai Unió Schengen-i egyezményhez csatlakozott országainak a közös határai. Az Osztrák-Magyar Monarchia külső határait azonban a két társország – a saját külső határait illetően – önállóan őrizte. A Magyar Királyság külső határait a Magyar Királyi Határrendőrség és a Magyar Királyi Csendőrség határmenti alakulatai őrizték a Magyar Királyi Pénzügyőrség és vámhivatalok, valamint a humán- és állategészségügyi állomások közreműködésével, továbbá a határmenti erdőőrségek támogatásával. Az Evidenzbüro alapvetően a Magyar Királyi Csendőrség határmenti részével és a Magyar Királyi Határrendőrséggel működött együtt.¹¹

Az Evidenzbüro lényegében a határszéli csendőrségre bízta a határmenti felderítési teendőket. Ennek keretében – a csendőrség a klasszikus határőrizeti feladatai mellett – a túloldali határmenti közlekedési infrastruktúrát, a csapatok elhelyezésére alkalmas építményeket, a hírközlési csomópontokat

és hálózatot, a közigazgatási vezetési egységeket és a fegyveres alakulatok elhelyezkedését, fegyverzetét, parancsnokságait, az egészségügyi intézmények kapacitását, a határon rejtett módon átjutni képes személyek (túrávezetők, csempészek stb.) regisztrálását, a postagalambok felmérését végezte. E feladatok ellátása nyilvánvalóan nem lehetett egyszeri teendő, hanem folyamatos tevékenységet igényelt a határ mindkét oldalára kiterjedően, hiszen a túloldali szervezetek hasonló célú információszerzését a határ innenső oldalán meg kellett akadályozni.¹²

A határmenti hírszerzésben a határszéli csendőrség alapvetően az információszerzés kétféle módszerét alkalmazta. Egyrészt a túloldali sajtókiadványokból válogatta ki a szükséges információt, illetve a kishatárforgalomba résztvevőket igyekezett – lehetőleg nem feltűnő módon – kikérdezni. Másrészt az arra alkalmasnak ítélt személyeket kísérelte meg beszervezni arra, hogy a túloldali helyi lényeges információkat megszerezze.¹³

A határőrizeti szervezetek a felderítői teendőik tekintetében az Evidenzbüro területileg illetékes felderítő főállomásaival álltak kapcsolatban. Mint ahogyan az Evidenzbüro központja a haderő vezérkarának a nyilvántartó irodájaként működött a felderítő főállomások tevékenységüket a hadtestparancsnokságok vezérkari osztályainak a kebelében végezték. A hadtesteket pedig a tervezett hadművelési irányokba telepítették. **(II. sz. melléklet)** Mivel a kapcsolattartás jelentős része levelezés útján valósult meg, amelynek azonban titokban kellett maradnia, ezért a levelezés során dupla borítékot kellett használni. A külső borítékra a hadtest vezérkari osztálya címét írták, a belső borítékra pedig hírjelentés jelöléssel „Sajátkezü felbontásra” a felderítő főállomást nevezték meg. Szükség esetén ideiglenes, vagy állandó jelleggel, a felderítő főállomás javaslatára az Evidenzbüro felderítő mellékállomásokat is telepíthetett – például a határmenti felderítő tevékenység irányítása céljából – az érintett miniszter beleegyezésével a társfegyveres testületekhez.¹⁴

A határmenti felderítés céljait, eszközeit és módszereit, az együttműködés szabályait a csendőrségi szolgálati szabályzat titkos függeléke tartalmazta. Az abban foglaltak oly mértékben korszerűek voltak, hogy a két világháború között is annak megfelelően végezték e tevékenységet a Magyar Királyi Csendőrség határmenti őrséin.¹⁵

Megítélésem szerint az Evidenzbüro az Osztrák-Magyar Monarchia mindkét társországában élénk, folyamatos kapcsolatban állt azokkal az államhatalmi szervezetekkel, amelyek alapfeladatukból fakadóan bekapcsolhatók voltak a hírszerzés valamely részterületébe. Ez mindenképpen célszerű megoldás volt, hiszen a takarékosági szempontok mellett, ily módon olyan személyi állományt sikerült mozgósítani a hírszerzési célkitűzések elérése érdekében, amely kétség kívül az érintett szakterület kiválóságaiból állt. Összességében tehát az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerző szolgálata és a társ államhatalmi szervezetek közötti együttműködés kétségtelen tény.

A harmadik kérdés úgy szól, hogy: „a hírszerzési módszereket »csupán« a hírszerző szolgálat és a testületet támogató szervezetek alkalmazták a közös ügyek körében, vagy pedig a két társország szervezetei is alkalmazták a hírszerzés módszereit a kormányzás más területein is?”

Nyilvánvalóan e tekintetben a rendvédelmi tevékenységet irányító belügyi tárca jöhet elsősorban szóba, mint a hírszerzési módszereket is alkalmazó minisztérium. E szakterületen a hírszerző jellegű tevékenység folytatásának már volt gyakorlata. Ez a gyakorlat pedig nem csupán a neoabszolutizmus időszakához kapcsolódott, hanem az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharcéhoz is.¹⁶

1848–1849-ben a harci cselekmények ugyan nem tették lehetővé, hogy az országos hatáskörű hatóságok a teljes történelmi Magyarország területére kiterjedően kiépüljenek, azonban ennek a kísérlete megtörtént. A központok és a központi területek – elsősorban a főváros – tekintetében az úgynevezett államrendőrség felállítása és működtetése megvalósult.¹⁷

Az 1848–1849-es magyar forradalom és szabadságharcot azonban a HABSBURG hatalom cári segédlettel leverte. A magyar nemzet eltüntetésén szorgoskodó hatalom pedig nem a forradalom kezdeményezéseit, illetve nem a magyar hagyományokat vette át, hanem a HABSBURG hatalom gyakorlásának a tapasztalatait igyekezett hasznosítani és továbbfejleszteni. Márpedig a hírszerzési módszerek belbiztonsági területen történő alkalmazásának a területén a HABSBURG hatalom gazdag tapasztalatokkal rendelkezett.¹⁸

A kiegyezéssel tehát az államiságot, illetve a szuverenitást részlegesen visszaszerző magyar nemzet fejlett informátori hálózatot és azt működtető profi szervezetet „örökölt” a belrend fenntartásának a területén.¹⁹ Ezt a hálózatot és szervezetet azonban az új magyar kormány nem kívánt átvenni, mivel annak a tevékenysége politikailag erőteljesen motivált volt. Tevékenységének fő irányát ugyanis a magyar hazafiak cselekedeteinek a kifürkészése alkotta.²⁰

A kiegyezés utáni magyar állam tevékenységében a titkos információszerzés tevékenységének újszervezése ugyanúgy gróf ANDRÁSSY Gyula²¹ nevéhez fűződik, mint a külügyben a hírszerzői tevékenység átforgatása.

A korábbi birodalmi feladatkörök felosztása nyomán a magyar kormány létrehozta a belügyminisztériumban a rendőrségi osztályt. A magyar vezetés azonban egyrészt idegenkedett a rendőri titkos információszerzéstől, másrészt pedig politikai tekintetben sem volt tanácsos olyan módszer alkalmazása, amelyet a magyar társadalom megvetett és gyűlölt. Ebből fakadóan a különféle hivataloktól való információkérés és egyes ügyekben a bizalmas tájékozódás került előtérbe.²²

Viszonylag rövid időn belül kiépült azonban a magyar rendvédelem terén is a hírszerzés. A titkos adatgyűjtést azonban nem lehetett a rendőrséghez telepíteni, mivel a kiegyezés után a rendfenntartás kötelezettsége megosztott a kormány és az önkormányzatok között. Ebből fakadóan pedig a Magyar Királyságban nem működött országos hatáskörű rendőri szervezet. E helyett a városok hozhattak létre rendőrségeket.²³ Ezért a belbiztonság titkos információgyűjtése a Magyar Királyi Belügyminisztérium államrendőrségi osztályánál valósult meg.

1872-re már kiépült a rendőrségi informátor hálózat. Az új informátorok szinte teljes egészében a nemzetiségi vidékeken tevékenykedtek. Ez érthető, ha figyelembe vesszük, hogy az államra a legnagyobb kockázatot a nemzetiségi radikalizmus jelentette. Ebben az időben megfigyelt személyek: 2 fő szerb, 1 fő ruszin, 2 fő szlovák, továbbá a szlovák Matica kulturális egyesület tisztségviselői, valamint a szerb Omladina ifjúsági mozgalom vezetői voltak.²⁴

Magyar részről kezdetben nem osztották meg a beérkező információkat a társország rendőrségével, illetve a közös külügyminisztériummal annak ellenére, hogy a külügy rendszeresen megküldte a magyar kormánynak a Magyarországot érintő információkat. 1872-ben azonban változás történt. Ettől fogva a magyar fél is megküldte információit a külügynek. A Magyar Királyi Belügyminisztériumban, az államrendőrségi osztályhoz kapcsolódóan, 1870-re létrehozták – az informatori jelentések rendszerezése és feldolgozása céljából – a „bizalmas rendőri irattárat”. A feldolgozott információkból az államrendőrségi osztály ¼ évente „A helyzet képe” címmel jelentést készített a miniszterelnök számára.²⁵

A belügyi tárca mellett titkos információgyűjtéssel a miniszterelnökség is foglalkozott. A miniszterelnöki hivatalon belül létesített 10 főnyi létszámmal működő sajtóiroda feladatát alkotta a titkos adatgyűjtés. Ez az iroda lényegében ugyanúgy működött mint ahogyan azt gróf ANDRÁSSY Gyula a közös külügyminisztériumban is megszervezte. A magyar miniszterelnökség sajtóirodája költségvetését kezdetben a közös külügyi tárcától kapta. A közös külügyminisztérium mintegy 550 000 forint költségvetéssel rendelkezett, ebből azonban a diplomáciára csupán 80 000 forintot költöttek. A fennmaradó összeget pedig részben a külügyi hírszerzési tevékenységre fordították, részben pedig – a kvóta arányában – a két társország között osztották szét. A magyar kormány számára ez kényelmes megoldás volt, mivel a rendelkezési alap megszavazásának a parlamenti vitáit megspórolta. A delegációk azonban mérsékeltek a közös külügy ezirányú költségvetését, ezért a magyar kormány is kénytelen volt rendelkezési alapot tervezni. Ez azonban kiváltotta az ellenzék támadásait. A parlamenti vita során felmerült annak a gondolata is, hogy a rendelkezési alap létezése szükségtelen egy demokratikus országban. A rendelkezési alapot végül is 1848-ban a kormányban felelős beosztást ellátó PULSZKY Ferenc és DEÁK Ferenc pártoló hozzáállása mentette meg. Az alap összege a 1870-es években mintegy 200 000 forint volt.²⁶

Véleményem szerint tehát a hírszerzési módszereket, a titkos információgyűjtést nem csupán a hírszerző szervezet, illetve a hírszerzéssel – a felderítő munka eredményes ellátása érdekében – együttműködő hatóságok alkalmazták a közös ügyek csoportjába tartozó területeken. A titkos adatgyűjtés lehetőségével a magyar miniszterelnökség önállóan, illetve a belügyi tárca bevonása által is élt.

Összességében tehát elmondható, hogy:

1. az Osztrák-Magyar Monarchiában egy függetlenített hírszerző testület működött a haderő vezérkarának nyilvántartó irodája az Evidenzbüro.
2. Az Evidenzbüro azonban a hírszerző tevékenységének segítése érdekében a felderítő munkába bevonta – egy-egy részfeladatkör teljesítése által – az Osztrák-Magyar Monarchia közös és a két társország arra alkalmas szervezeteit is.
3. Hírszerzői tevékenységet az Osztrák-Magyar Monarchiában nem csupán az Evidenzbüro feladatköréhez kapcsolódóan végeztek. A magyar kormány és a magyar belügyi tárca is megvalósított titkos információszerzést a történelmi Magyarország határain belül.

Jegyzetek:

¹ PILCH: II. köt. 5–22. p.

² PARÁDI: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai.

- ³ GALÁNTAI: 120-121. p.
⁴ Loc. cit. 96–100. p.
⁵ PILCH: op. cit. I. köt. 352–362. p.
⁶ PILCH: op. cit. II. köt.
⁷ SOMOGYI: 19–26. p.
⁸ Gróf ANDRÁSSY Gyula (Oláhpatak, Gömör vm., 1823. III. 8. – Volosca, Fiume közelében, 1890. II. 18.) közös külügyminiszter 1871. XI. 14. – 1879. X. 28.
BÖLÖNYI: 210. p.
⁹ RESS
¹⁰ PILCH: op. cit. II. köt.
¹¹ PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrizetében.
¹² PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata.
¹³ PARÁDI: Csendőrség a határőrizetben.
¹⁴ PARÁDI: *A határszéli csendőrség 1891-1914.*
¹⁵ SZUT-1912 V. fejezet. Határszéli szolgálat szabályozása és Titkos Függelék.
¹⁶ URBÁN: Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc rendvédelmi testületei.
¹⁷ Idem: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására.
¹⁸ DEÁK: Besúgólisták a neoabszolutizmus korából.
– DEÁK: Államrendőrségi információs hálózat Magyarországon 1849-1867.
– PAJKOSSY: A kormányzati „terrorizmus” politikája Magyarországon 1835-1839 között.
– PAJKOSSY: Sedlnitzky magyarországi besúgói 1848 előestéjén.
– WELLMANN
¹⁹ DEÁK: Ludasi Mór és a bécsi titkosrendőrség az 1860-as években.
²⁰ DEÁK: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.
²¹ Lásd 8. sz. jegyzetet.
²² DEÁK: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. op. cit.
²³ PARÁDI: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945.
²⁴ RESS: op. cit.
²⁵ „A helyzet képe” rovatok voltak:
„1. A politikai pártok állása, célja és tevékenysége.
2. Nemzetiségi mozgalmak általában.
3. Szerb mozgalom.
4. Rutén mozgalom.
5. Pánszláv mozgalmak.
6. Román mozgalom.
7. Határőrvidéki kérdés
8. Horvátország állapota.
9. Köztársasági agitációk.
10. Munkásegyletek.
11. Katolikus ügy.
12. Nevezetesebb államrendőri események.”
Loc. cit. 106. p.
²⁶ Loc. cit.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK és KISMONOGRÁFIÁK

BÖLÖNYI	— BÖLÖNYI József: <i>Magyarország kormányai 1848-1975.</i> Budapest, 1978, Akadémia Kiadó. 328 p. HU-ISBN 963 05 1242
GALÁNTAI	— GALÁNTAI József: <i>A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.</i> Budapest, 1985, Kossuth. 387 p. HU-ISBN 963 09 2589 3
PARÁDI: <i>A határszéli csendőrség 1891-1914.</i>	— PARÁDI József: <i>A határszéli csendőrség 1891-1914.</i> Budapest, 1984, Határőrség. 91 p.
PARÁDI: <i>Csendőrség a határőrizetben.</i>	— PARÁDI József: <i>Csendőrség a határőrizetben.</i> Budapest, 2003, Tipico Design. 186 p. HU-ISBN 963 7623 302. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században./
PILCH	— PILCH Jenő: <i>A hírszerzés és kémkedés története.</i> Budapest, 1936, Franklin. I–III. köt.
SOMOGYI	— SOMOGYI Éva: <i>Kormányzati rendszer a dualista Habsburg Monarchiában.</i> Budapest, 1996, Historia. 196 p. HU-ISBN 963 8312 30 0 /História könyvtár, monográfiák 8./ HU-ISBN 1217-212X
DEÁK: Besúgólisták a neoabszolutizmus korából.	— DEÁK Ágnes: Besúgólisták a neoabszolutizmus korából. <i>Aetas</i> , XXI. évf. (2006) 4. sz. 21–44. p. HU-ISBN 1785-9943.
DEÁK: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867.	— DEÁK Ágnes: Egy régi politikai rendszerváltás és az államrendőrség 1867. <i>Történelmi Szemle</i> , XLIX. évf. (2007) 3. sz. 351–372. p. HU-ISBN 0040-9633.
DEÁK: Ludasi Mór és a bécsi titkosrendőrség az 1860-as években.	— DEÁK Ágnes: Ludasi Mór és a bécsi titkosrendőrség az 1860-as években. In RESS Imre – SZABÓ Dániel (szerk.): <i>A Lajtán innen és túl. Elektronikus ünnepi tanulmányok Somogyi Éva 70. születésnapjára.</i> Budapest, 2007, MTA Történettudományi Intézet. 131–134. p. HU-ISBN 978 963 9627 17 8.
DEÁK: Államrendőrségi információs	— DEÁK Ágnes: Államrendőrségi információs hálózat Magyarországon 1849-

- hálózat Magyarországon 1849-1867. — 1867. In CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785-2011.* Budapest, 2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 81-92. p. HU-ISBN 978 963 08 3211 3.
- PAJKOSSY: A kormányzati „terrorizmus” politikája Magyarországon 1835-1839 között. — PAJKOSSY Gábor: A kormányzati „terrorizmus” politikája Magyarországon 1835-1839 között. *Századok*, CXLI. évf. (2007) 3. sz. 683–721. p. HU-ISSN 0039-8098.
- PAJKOSSY: Sedlnitzky magyarországi besúgó 1848 előestéjén. — PAJKOSSY Gábor: A Sedlnitzky magyarországi besúgó 1848 előestéjén. In CSÓKA Ferenc (szerk.): *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és titkos adatgyűjtés világából 1785-2011.* Budapest, 2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 31–42. p. HU-ISBN 978 963 08 3211 3.
- PARÁDI: A határszéli csendőrség állam-biztonsági feladatai. — PARÁDI József: A határszéli csendőrség állambiztonsági feladatai. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XI. évf. (2005) 14. sz. 91–94. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1999 februárjában Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya által szervezett tudományos rendezvénysorozat II. szimpoziumján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. — PARÁDI József: A Magyar Királyi Csendőrség határőrizeti szolgálata. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XIX. évf. (2010) 22. sz. 77–91. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai nemzeti rendvédelmünkre.” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrizetében. — PARÁDI József: A csendőrség teendői az Osztrák-Magyar Monarchia Magyar Királysága külső határainak őrizetében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XXI. évf. (2011) 24. sz. 100–118. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1848-2005.” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendőrségei 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, XX. évf. (2011) 23. sz. 124–143. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. október 9-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A kiegyezéstől az ezredfordulóig felszámolt országos hatáskörű magyar rendvédelmi testületek.” című XXIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- RESS — RESS Imre: A kormányzati hírszolgálat átalakulása az Osztrák-Magyar Monarchiában a kiegyezés után 1867-1873. In CSÓKA Ferenc: *Szakszolgálat Magyarországon, avagy tanulmányok a hírszerzés és a titkos adatgyűjtés világából 1785-2011.* Budapest, 2012, Nemzetbiztonsági Szakszolgálat. 93–124. p. HU-ISBN 978 963 08 3211 3
- URBÁN: Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc rendvédelmi testületei. — URBÁN Aladár: Az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc rendvédelmi testületei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, I. évf. (1991) 1. sz. 7–16. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1990. április 24-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A magyar rendvédelmi testületek és az önkormányzati szervezetek kapcsolata 1848-1945.” című I. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- URBÁN: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. — URBÁN Aladár: Tervek és eredmények az 1848/49-es forradalom és szabadságharc idején az önálló magyar rendvédelmi szervek létrehozására. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Preasidii Ordinis)*, II. évf. (1992) 3. sz. 11–20. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1991. november 19-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Tradíció és korszerűség.” című III. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- WELLMANN — WELLMANN Nóra: A Habsburg-birodalom titkosrendőrségének kiépülése és működése I Ferenc uralkodása idején. In CSORBA Csilla – GERÓ András (szerk.): *Nyolc tanulmány a XIX. századi magyar történet köréből.* Budapest, 1978, 51–87. p.
- SZABÁLYZATOK
SZUT-1912 — *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1912, s. n.

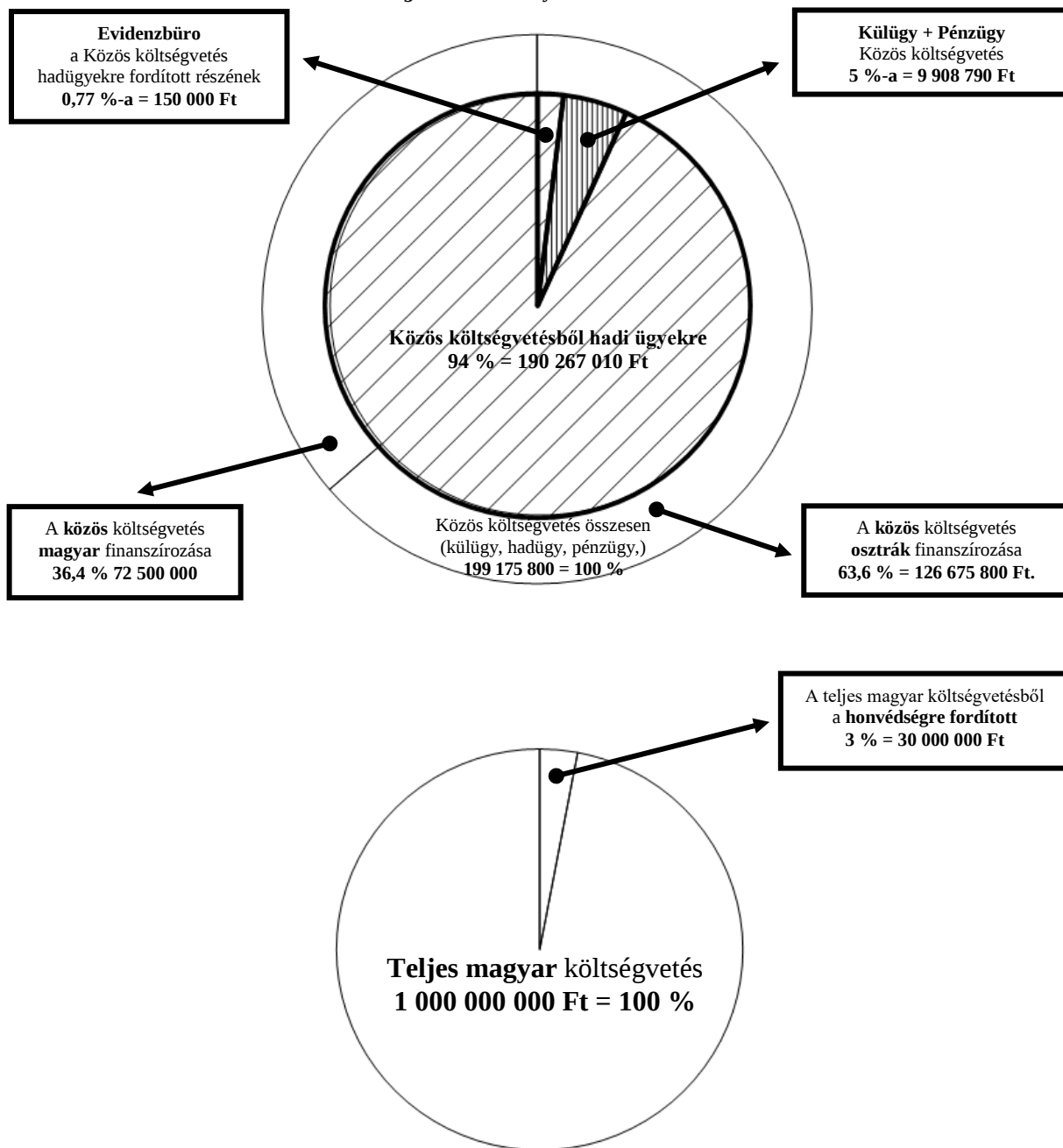
Mellékletek jegyzéke:I. sz. melléklet

Az Evidenzbüro költségvetésének aránya az állami kiadásokban 1913-ban. 25

II. sz. melléklet

Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerző szolgálata. 26

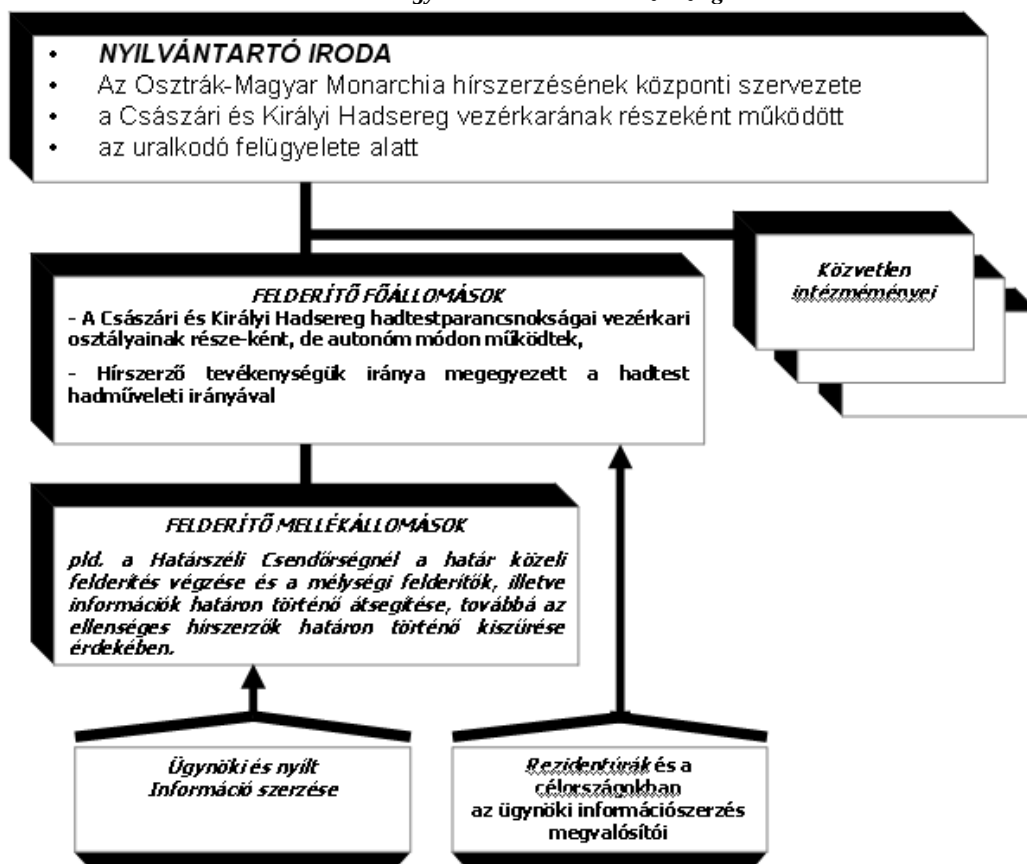
I. sz. melléklet

Az Evidenzbüro költségvetésének aránya az állami kiadásokban 1913-ban.*

Forintban megadott, kerekített összegek.

Forrás: GALÁNTAI József: *A Habsburg-monarchia alkonya. Az osztrák-magyar dualizmus 1867-1918.* Budapest, 1985, Kosuth. HU-ISBN 963 09 2589 3.

Az Osztrák-Magyar Monarchia hírszerző szolgálata.

Forrás: PARÁDI József: *Csendőrség a határőrizetben*. Budapest, 2003, Tipico Design. 178. p. 7. sz. melléklet. HU-ISBN 963 7623 31 0. /Rendvédelem a határokon a XIX-XX. században./ HU-ISSN –